

Tridsať rokov Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie

V činnosti vedeckej inštitúcie je tridsať rokov doba, ktorá stojí za obzretie sa dozadu a zhodnotenie. To hodnotenie by pravda mala urobiť vedecká komunita - hodnotenie z pozície úradníka (či úradu), aj keď ide o úrad, ktorý vedecké pracovisko financuje, nemôže byť relevantné. Prezieravý úradník poprosí o hodnotenie odborníkov a podľa neho zaujíma stanoviská. Žiaľ, nie vždy je tomu tak. Po dvadsiatich piatich rokoch existencie VÚDPaP rozhodli úradníci zo zriaďovateľského Ministerstva školstva SSR, že samostatné psychologické pracovisko nie je pre ich rezort užitočné a v polovici roku 1989 ho zrušili. Po novembri toho istého roku už bolo zrejmé, že psychologické výskumy spoločnosť potrebuje, a tak bol VÚDPaP k 1. júlu 1990 opäť obnovený.

Prvého januára 1994 oslávil ústav tridsiate výročie svojho pôvodného založenia. Za tých tridsať rokov priniesli detskí psychológovia i ďalší spolupracujúci odborníci iste dosť výskumných poznatkov, obohacujúcich nielen teóriu, ale využiteľných aj v praxi práce s našimi deťmi a mládežou. Využiteľná pravda neznamena vždy využívaná - uvedenie vedeckých poznatkov do praxe naozaj nebýva v silách výskumníkov. Hoci - pracovníci VÚDPaP aj v tomto smere vyvíjali a vyvíjajú nemalé úsilie.

O zhodnotenie doterajších výsledkov výskumnej a inej odbornej práce ústavu, ako aj o načrtnutie úloh, ktoré pred detskou psychológiou a patopsychológiou stoja, sa pracovníci i externí spolupracovníci VÚDPaP pokúsili dvoma formami. V najbližších dňoch uzrie svetlo sveta zborník pod názvom **Psychológia v školstve: 30 rokov inštitucionalizovaného výskumu**, ktorý prehľadne zhŕňa nielen históriu pracoviska, ale prináša aj množstvo poznatkového materiálu vrátane bohatých bibliografických prehľadov. Záujemci si ho môžu objednať v Informačno - edičnom stredisku VÚDPaP (Cyprichova 42, 831 05 Bratislava). Pri príležitosti výročia ústavu sa v dňoch 19. - 20. apríla t.r. uskutočnil v Dubovej neďaleko Modry odborný seminár, ktorého sa zúčastnilo asi šesťdesiat odborníkov z celého Slovenska i z Českej republiky, a o ktorom by som chcel čitateľov informovať podrobnejšie.

Prvý deň bol venovaný histórii ústavu. Až do roku 1989 ju zhodnotila PhDr. Veronika Kováliková, CSc., o dianí za posledných päť rokov som z pozície súčasného riaditeľa referoval ja. Odznela tiež informácia o komerčnej činnosti ústavu (vlani sme sa stali príspevkovou organizáciou a na časť nákladov si máme zarobiť vlastnou činnosťou -

neviete o niekom, kto by si objednal a zaplatil výskum v oblasti detskej psychológie?) a o službách Informačno-edičného strediska VÚDPaP (odborná knižnica, vyhotovovanie rešerší, vydávanie a distribúcia časopisu Psychológia a patopsychológia dieťaťa). Člen-korešpondent SAV Damián Kováč spomenul na časy, keď sa vo VÚDPaP experimentovalo, prof. PhDr. Ladislav Požár, CSc. hovoril o prospešnej spolupráci ústavu s Pedagogickou fakultou Univerzity Komenského a prof. PhDr. Ondrej Kondáš, DrSc., predseda Komisie GAV pre vedy o človeku, veľmi pozitívne hodnotil grantovú úspešnosť pracoviska. (Pridelené "granty" sú však, žiaľ, skôr odborným a morálnym ocenením našich výskumných projektov, no neznamenajú ich plné finančné zabezpečenie, ako je tomu inde vo svete.)

Večer bol venovaný psychologickým aktualitám (odznela napríklad informácia o novovyvinutom teste rečového myslenia autora I. Učňa) a zasadaniu Vedeckej rady VÚDPaP. Členovia VR - poprední odborníci zo slovenských i zahraničných (českých) psychologických pracovísk - kladne hodnotili výsledky práce i nové projekty VÚDPaP, pričom zdôrazňovali nevyhnutnosť odbornej opozície prác výskumného ústavu a neprípustnosť akéhokoľvek administratívneho zasahovania do vedeckej a výskumnej činnosti. Dôvod, prečo to aj na tomto mieste spomínam, je ten, že ani po novembri 1989 pokusy zasahovať do výskumných plánov ústavu celkom neustali. A ak sa príliš nemýlim, od onoho novembra dodnes sa na tomto ministerstve vystriedalo sedem ministrov alebo poverených ministrov. Vedecké projekty sa našťastie takýmto tempom vymieňať nedajú - neprivedli by k žiadnemu výsledku. Je smutné, že sme zatiaľ dokázali pred nekvalifikovanými zásahmi ubrániť iba tie projekty. Pokiaľ ide o deti, tými sa ako psychológovia musíme zaoberať častejšie až potom, keď im nekvalifikované zásahy niekoho iného ublížili. No aj tak sme odhodlaní svoju vedu obhájiť. Keď aj nemôže pomôcť okamžite, vytvára predpoklady na pozitívne zmeny v budúcnosti.

Druhý deň seminára bol program rozdelený do troch blokov. Najprv sa hovorilo o psychologických problémoch súčasnej školy, potom o problematike nadania a tvorivosti (opäť aj vo vzťahu ku škole, ktorá, žiaľ, pokiaľ ide o pozitívne rozvíjanie týchto vlastností, v realizovaných výskumoch vôbec dobre neobstála) a napokon o psychologických mechanizmoch zvládania ťažkostí. Ťažkosti máme všetci - žiaci rovnako ako učitelia, rodičia

rovnako ako deti. Preto patrí naznačený smer bádania v poslednom období k preferovaným.

Tretí deň sa odborníci venovali dvom okruhom problémov. Najprv to boli otázky sociálneho pôsobenia na psychický vývin. Hovorilo sa o rodinnom i školskom prostredí, o spôsoboch ako ovplyvňovať pozitívne sociálne správanie i o tom, ako predchádzať negatívne (aktivita VÚDPaP pri prevencii delikvencie mládeže v Expoklube je čitateľom Rodiny a školy známa). Posledný blok sa týkal starostlivosti o postihnuté deti, ktorej venujeme nielen teoretickú a výskumnú pozornosť, ale aj celkom praktické aktivity v Detskom centre VÚDPaP. Pracujú v ňom okrem psychológov aj lekári, rehabilitačné pracovníčky, pedagógovia a sociálna pracovníčka. Dieťa nemožno rozdeliť na "rezorty", nuž sme sa podujali poskytnúť aspoň tomu, ktoré to najviac potrebuje, interdisciplinárnu starostlivosť pod jednou strechou. Ale naozaj si ju zaslúžia iba deti handicapované?

Aj v oblasti práce s talentami (o nej sme na stránkach Rodiny a školy tiež viackrát informovali) a starostlivosti o bežnú ("normálnu", zdravú, priemernú) populáciu by chcel VÚDPaP mnoho urobiť. Mnoho by aj vedel, no podpora tejto činnosti v porovnaní s podporou starostlivosti o postihnutých je temer nulová. Napríklad pre Projekt experimentálneho overovania alternatívnej starostlivosti o nadané deti v podmienkach ZŠ nevieme získať podporu žiadnej školskej správy v Bratislave. A bez nej ho nemôžeme realizovať.

Tam, kde nemôžeme sami priložiť ruku k dielu, usilujeme sa aspoň osvetovou a prednáškovou činnosťou ovplyvniť tých, ktorí s našimi deťmi pracujú, najmä ich učiteľov. Všetko, o čom hovorili na seminári v Dubovej odborníci z VÚDPaP, SAV, vysokých škôl a ďalších psychologických pracovísk Slovenskej i Českej republiky, ponúkame verejnosti vo forme vzdelávacích prednášok. Verím, že rovnako ako doteraz budú pracovníci ústavu prednášať na podujatiach organizovaných pre pedagógov metodickými centrami, že budú prednášať vysokoškolským študentom a že si pri rôznych príležitostiach nájdu čas aj na prednášky pre rodičov. Rovnako verím, že naša práca nájde podporu u verejnosti, ktorá si uvedomí potrebu všestrannej (a teda aj psychologickéj) starostlivosti o zdravý vývin našich detí i potrebu získavania vedeckých poznatkov, o ktoré by sa tá starostlivosť mala opierať.

PhDr. Vladimír Dočkal, CSc.
riaditeľ ústavu VÚDPaP